

Karol Karski

Uniwersytet Warszawski, Polska

e-mail: k.karski@wpia.uw.edu.pl

ORCID: 0000-0003-0757-6283

Bartłomiej Oręziak

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Polska

e-mail: b.oreziak@uksw.edu.pl

ORCID: 0000-0001-8705-6880

JURYSDYKCJA SZCZEGÓLNA W SPRAWACH O NARUSZENIE DÓBR OSOBISTYCH W INTERNECIE Z PERSPEKTYWY PRAWA UNII EUROPEJSKIEJ

SPECIAL JURISDICTION IN CASES OF INFRINGEMENT OF PERSONAL RIGHTS ON THE INTERNET FROM THE PERSPECTIVE OF EUROPEAN UNION LAW

Abstract

This article aims to analyze the European Union law in terms of the jurisdiction applicable in cases of infringement of personal rights on the Internet. After a short introduction to issues of technical, technological and civilizational progress, consideration is given to the fact that the Internet has become a common platform of human activity. The role, characteristics, and specificity of this state of affairs are presented, and the consequences assessed. The paper then turns to the fact that the problem of determining the applicable jurisdiction in the European Union law is based on general terms from which there are normative exceptions. Such exceptions include a special jurisdiction mechanism that is analysed in this paper. With regard to the case-law of the Court of

Justice of the European Union, the paper proposes ways the jurisdiction of European Union Member States should be determined in cases of infringement of personal rights on the Internet. The paper also contains postulates related to the interpretation of relevant Union legislation, which are directed to legislative and judicial authorities. The discussion is closed with a brief summary of the authors' reflections on the analysed issues, as well as some comments on the recent relevant cases.

KEYWORDS

applicable jurisdiction, special jurisdiction, EU law, Internet, personal rights

SŁOWA KLUCZOWE

jurysdykcja właściwa, jurysdykcja szczególna, prawo UE, Internet, dobra osobiste

1. WPROWADZENIE

Opierając się na obiektywnych przesłankach, choćby takich jak obserwacje empiryczne, można spostrzec, że XXI w. to okres coraz bardziej nasilającego się rozwoju technologicznego czy cywilizacyjnego. W pewnym sensie, taki stan faktyczny można poczytywać w kategoriach digitalizacji bądź cyfryzacji codziennego życia współczesnego człowieka. Przykładów potwierdzających ten stan rzeczy jest wiele. Wydaje się, że wystarczające jest przywołanie reprezentatywnych oraz relewantnych wzorców zastosowania nowoczesnych technologii w użytku praktycznym. Z tym jednak zastrzeżeniem, że dzielą się one przynajmniej na dwie grupy. Pierwsza z nich to rozwiązania o zastosowaniu sektorowym bądź wielosektorowym, podczas gdy drugie mają cechę aplikacji ogólnej, a więc znajdują zastosowanie we wszystkich dziedzinach bądź w zdecydowanej większości dziedzin życia ludzkiego. Przykładami w pierwszej grupie są innowacje produktowe bądź procesowe tworzone i używane w medycynie, wymiarze sprawiedliwości, systemie finansowym czy podczas przetwarzania danych. Mowa tutaj o takich desygnatach medycznych jak cyfrowa medycyna¹, e-Zdrowie²,

¹ E. Elenko, L. Underwood, D. Zohar, *Defining digital medicine*, "Nature biotechnology" 2015, No 33/5, s. 456–461.

² I. Francetic, *E-health in Switzerland: The laborious adoption of the federal law on electronic health records (EHR) and health information exchange (HIE) networks*, "Health Policy" 2018, No 122/2, s. 69–74.

m-zdrowie³, telemedycyna⁴, teleopieka⁵, zdrowie sensoryczne⁶, informatyka medyczna⁷, dowody elektroniczne w postępowaniach sądowych⁸, waluty wirtualne⁹, czy też profilowanie danych osobowych¹⁰. Natomiast przykładem w drugiej grupie jest sztuczna inteligencja modelowana za pomocą sieci neuronowych na wzór ludzkiego mózgu oraz przejawiająca zdolności samopoznawcze¹¹ i dążąca – przynajmniej potencjalnie – do wspierania bądź zastępowania człowieka w każdej dziedzinie jego funkcjonowania.

2. INTERNET JAKO POWSZECHNA PŁASZCZYZNA AKTYWNOŚCI CZŁOWIEKA

Obecnie traci na znaczeniu fakt, czy określona osoba jest zwolennikiem czy sceptykiem nowoczesnych rozwiązań oddawanych do użytku praktycznego. Dzieje się tak dlatego, że niezależnie od warstwy wolitywnej każdy człowiek, chcąc zachować udział w życiu społecznym, jest poniekąd zmuszany do partycypacji w procesach bądź produktach oferowanych przez nowe technologie, stając się ich beneficjentem. Niemniej jednak określenie nowych technologii zawiera w sobie sporą, ciągle zwiększającą się liczbę desygnatów, tych posiadających

³ P. Mechaël, *The case for mHealth in developing countries*, "Innovations: Technology, Governance, Globalization" 2009, No 4/1, s. 103–106.

⁴ O. Adelakun, R. Garcia, *Technical Factors in Telemedicine Adoption in Extreme Resource-Poor Countries*, (w:) M. Olivier, C. Croteau-Chonka (eds.), *Global Health and Volunteering Beyond Borders*, Cham 2019, s. 85.

⁵ H. Afsarmanesh, V. Masís, L. Hertzberger, *Virtual Community Support in Telecare*, (w:) L. Camarinha-Matos, H. Afsarmanesh (eds.), *Processes and Foundations for Virtual Organizations. PRO-VE 2003. IFIP – The International Federation for Information Processing*, Boston 2004, s. 211–212.

⁶ X. Gao, L. Lin, T. Lan, X. Gan, *Design and Research on the Chinese Medicine Health Management System Based on the Wireless Sensor Network*, (w:) Z. Xu, K. Choo, A. Dehghantanha, R. Parizi, M. Hammoudeh (eds.), *Cyber Security Intelligence and Analytics. CSIA 2019. Advances in Intelligent Systems and Computing*, Cham 2020, s. 55–56.

⁷ A. Venot, A. Burgun, S. Després, P. Degoule, *Medical Informatics as a Scientific Discipline*, (w:) A. Venot, A. Burgun, C. Quantin (eds.), *Medical Informatics, e-Health. Health Informatics*, Paris 2014, s. 3–4.

⁸ F. Insa, *The admissibility of electronic evidence in court (AEEC): fighting against high-tech crime-results of a European study*, "Journal of Digital Forensic Practice" 2007, No 1/4, s. 285–289.

⁹ M. Miller, *The Ultimate Guide to bitcoin*, Indianapolis 2014, s. 12; A. Sieroń, *Czym jest Bitcoin?*, „Ekonomia – Wrocław Economic Review” 2013, nr 19/4, s. 31.

¹⁰ S. Wachter, *Normative challenges of identification in the Internet of Things: Privacy, profiling, discrimination, and the GDPR*, "Computer law & security review" 2018, No 34/3, s. 436–449.

¹¹ M. Jankowska, *Podmiotowość prawna sztucznej inteligencji?*, (w:) A. Bielska-Brodziak (red.), *O czym mówią prawnicy, mówiąc o podmiotowości*, Katowice 2015, s. 171–197.

przymiot nowszych i nieco starszych, ale stale doskonalących się rozwiązań. Jednym z takich desygnatów jest Internet, określany mianem dziedziny o światowym znaczeniu¹². Potwierdza to fakt, że w samej tylko Unii Europejskiej (dalej: UE) w 2020 r. aż 89% populacji zadeklarowało, że skorzystało z Internetu¹³. Jako coraz bardziej powszechna płaszczyzna działalności człowieka Internet – poprzez korelację z innymi innowacjami produktowymi bądź procesowymi – zaczyna pretendować do kategorii nowoczesnych technologii o przymiocie aplikacji ogólnej. Dzieje się tak dlatego, że Internet staje się w XXI w. nową płaszczyzną, gdzie ludzie wykonują swoje tradycyjne aktywności. Wypada jednak podkreślić, że ma to nie tylko pozytywne, lecz także negatywne następstwa. Oznacza to, że z jednej strony, skutkuje to pojawieniem się zagrożenia w postaci zjawiska cyberprzestępczości, a więc urzeczywistnieniem się odpowiedzialności karnej w Internecie¹⁴. Natomiast z drugiej, za naturalny rezultat tego stanu rzeczy należy uznać aktualizację i dostosowanie odpowiedzialności cywilnej w Internecie. W tym przypadku można wskazać przykład rozszerzonej odpowiedzialności prawnoautorskiej za publikowanie hiperlinków¹⁵, czy tytułowej odpowiedzialności za naruszenie dóbr osobistych w Internecie, która stanowi główną oś analityczną niniejszego artykułu.

3. NARUSZENIE DÓBR OSOBISTYCH W INTERNECIE – ZARYS PROBLEMU JURYSDYKCJI WŁAŚCIWEJ

Po powyższym zarysowaniu tła poruszanego zagadnienia, konieczne staje się dokonanie konkretyzacji głównego problemu naukowego podlegającego analizie w niniejszym artykule. Przedmiotowym problemem jest ustalenie zasad, na podstawie których wskazywana jest jurysdykcja właściwa w sprawach o naruszenie dóbr osobistych w Internecie, zgodnie z prawem UE. Jak już podkreślono, Internet stał się powszechną płaszczyzną aktywności człowieka. Jedną z konsekwencji powyższego jest fakt wykonywania w Internecie coraz większej gamy czynności, nie tylko tych o pozytywnym wydźwięku, ale także tych negatywnych. Mowa tutaj w szczególności o dokonywaniu czynów zabronionych w cyberprzestrzeni

¹² W. Dutton, *Internet Studies: Foundations of a Transformative Field*, (w:) W. Dutton (ed.), *The Oxford Handbook of Internet Studies*, Oxford 2013, s. 1.

¹³ Eurostat, *Individuals - internet use*, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/isoc_ci_ifp_iu/default/table?lang=en (dostęp: 5.03.2021 r.).

¹⁴ A. Borsdorff, *Computerkriminalität*, (w:) H. Lange (Hrsg.), *Wörterbuch zur Inneren Sicherheit*, Heidelberg 2006, s. 46.

¹⁵ A. Ohly, *The broad concept of "communication to the public" in recent CJEU judgments and the liability of intermediaries: primary, secondary or unitary liability?*, "Journal of Intellectual Property Law & Practice" 2018, No 13/8, s. 664–675.

czy naruszaniu dóbr osobistych. Drugą jednak konsekwencją statusu Internetu w obecnym świecie jest fakt, że ilość i zasięg udostępnianych treści ma zasadniczo charakter nieograniczony, a na pewno barierą dla niego nie są granice państwowe. Ta ostatnia konsekwencja ma doniosłe znaczenie prawne, gdyż skutkuje powstaniem sytuacji transgranicznych. Pojawianie się zatem zagadnień związanych z transgranicznymi interakcjami między różnymi porządkami prawnymi wydaje się być nieuniknione. Z tego powodu normy prawne regulujące kwestie kolizyjne stają się coraz bardziej potrzebne i użyteczne, gdyż odpowiadają na zasadnicze pytania natury prawnej¹⁶. Po pierwsze, którego państwa prawo należy uznać za właściwe, a tym samym, którego państwa system normatywny będzie decydował o stanie prawnym¹⁷. Po drugie, które państwo posiada jurysdykcję, a więc w sytuacji konfliktowej, które państwo powinno zastosować prawo właściwe¹⁸. Odpowiedź na pytanie drugie jest kluczowe w przedmiocie prowadzonej analizy w przypadku naruszenia dóbr osobistych w Internecie. Celem autorów niniejszego artykułu jest ustalenie jurysdykcji właściwej w UE w przypadkach internetowego naruszenia dóbr osobistych, gdy przykładowo użytkownik A z jednego państwa członkowskiego UE naruszy dobra osobiste użytkownika B z drugiego państwa członkowskiego UE na witrynie internetowej C znajdującej się na terenie trzeciego państwa członkowskiego UE zarządzanej przez administratora D z czwartego państwa członkowskiego UE. Jak można spostrzec, w takiej sytuacji mamy do czynienia z potencjalną kolizją czterech jurysdykcji różnych państw członkowskich. Warty podkreślenia jest fakt, że użytkownikiem, którego dobra osobiste są naruszane, może być zarówno osoba fizyczna, jak i prawna. Nie musi to oznaczać jednak, że analiza dotycząca osób fizycznych oraz prawnych będzie miała taki sam wynik. Ustalenie zasad rozgraniczania jurysdykcji państw członkowskich UE w przypadku naruszenia dóbr osobistych w Internecie należy traktować jako warunek *sine qua non* skutecznej ochrony prawnej. W praktyce bowiem jest to odpowiedź na pytanie o sąd właściwy, do którego osoba poszkodowana może wnieść powództwo. Kluczowych wskazówek interpretacyjnych w tym zakresie dostarcza orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: TSUE).

¹⁶ K. Bagan-Kurluta, *Prawo międzynarodowe prywatne*, Warszawa 2017, s. 4; M. Czepełak, *Umowa międzynarodowa jako źródło prawa prywatnego międzynarodowego*, Warszawa 2008, s. 44; M. Pazdan, *Prawo prywatne międzynarodowe*, Warszawa 2017, s. 23–30; W. Ludwiczak, *Międzynarodowe prawo prywatne*, Warszawa 1990, s. 15; J. Jakubowski, *Prawo międzynarodowe prywatne. Zarys wykładu*, Warszawa 1984, s. 9–10.

¹⁷ M. Pazdan, *Prawo...*, s. 23–30; M. Czepełak, *Umowa...*, s. 44.

¹⁸ M. Pazdan, *Prawo...*, s. 23–30; W. Ludwiczak, *Międzynarodowe prawo...*, s. 15; J. Jakubowski, *Prawo...*, s. 9–10.

4. ZASADY OGÓLNE JURYSDYKCJI WŁAŚCIWEJ W PRAWIE UNII EUROPEJSKIEJ

W UE przepisy regulujące zagadnienie jurysdykcji właściwej zawarte są w aktach prawa pochodnego (wtórne)¹⁹ wydawanych na podstawie upoważnień przewidzianych w przepisach prawa pierwotnego²⁰, tj. w tym przypadku, w Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej²¹. Obecnie głównym takim upoważnieniem jest art. 67 ust. 4 TFUE dotyczący przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości oraz art. 81 ust. 2 lit. a, c oraz e TFUE dotyczący współpracy sądowej w sprawach cywilnych. W szczególności na tej podstawie przyjęto rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych²², które zastąpiło nieobowiązujące już rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych²³. Uwaga ta ma doniosłe znaczenie w kontekście ustalenia możliwości pełnego zastosowania orzecznictwa TSUE dotyczącego rozporządzenia 44/2001 do rozporządzenia 1215/2012 w zakresie tytułowego zagadnienia, o czym mowa będzie poniżej.

Na marginesie wypada podkreślić, że zadecydowanie przez prawodawcę unijnego o wydaniu rozporządzenia, a nie dyrektywy, należy ocenić pozytywnie, gdyż w sprawach jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania nie wystarczyłaby harmonizacja przepisów państw członkowskich UE. Konieczne jest ich ujednolicenie, a to może być osiągnięte wyłącznie przez unijny akt prawny o ogólnym zastosowaniu obowiązujący w całości i podlegający bezpośredniemu stosowaniu w państwach członkowskich UE²⁴.

Rozporządzenie 1215/2012 ma zastosowanie w sprawach cywilnych i handlowych, niezależnie od rodzaju sądu. Nie obejmuje ono jednak w szczególności spraw podatkowych, celnych, administracyjnych ani spraw dotyczących odpowiedzialności państwa za działania lub zaniechania w wykonywaniu władzy publicznej. Rozporządzenia 1215/2012 nie stosuje się także do: stanu cywilnego,

¹⁹ M. Adamczak-Retecka, *Wtórne prawo*, (w:) B. Hołyst, R. Hauser (red.), *Wielka encyklopedia prawa*. Tom III: Z. Brodecki (red.), *Prawo Unii Europejskiej*, Warszawa 2014, s. 290–291.

²⁰ E. Karska, *Pierwotne prawo*, (w:) B. Hołyst, R. Hauser (red.), *Wielka encyklopedia prawa*. Tom III: Z. Brodecki (red.), *Prawo Unii Europejskiej*, Warszawa 2014, s. 164–165.

²¹ Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana Dz.Urz. UE C nr 202 z 2016 r., s. 47); dalej: TFUE.

²² Dz.U. L 351 z 2012 r., s. 1; dalej: rozporządzenie 1215/2012.

²³ Dz.U. L 12 z 2001 r., s. 1; dalej: rozporządzenie 44/2001.

²⁴ A. Łazowski, *Rozporządzenie jako źródło prawa Wspólnot Europejskich*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2007, nr 3, s. 12; M. Kenig-Witkowska, A. Łazowski, R. Ostriansky, *Prawo instytucjonalne Unii Europejskiej*, Warszawa 2011, s. 165.

zdolności prawnej lub zdolności do czynności prawnych osób fizycznych, stosunków majątkowych wynikających z małżeństwa lub związku uznawanego – w myśl przepisów mających zastosowanie do takiego związku – za mający skutki porównywalne do skutków małżeństwa; upadłości, układów i innych podobnych postępowań; ubezpieczeń społecznych; sądownictwa polubownego; obowiązków alimentacyjnych wynikających ze stosunku rodzinnego, pokrewieństwa, małżeństwa lub powinowactwa; testamentów i dziedziczenia, w tym obowiązków alimentacyjnych powstających w związku ze śmiercią. Oznacza to, że sprawy dotyczące naruszenia dóbr osobistych nie zostały wyłączone z zakresu zastosowania rozporządzenia 1215/2012. Stanowią one typowy przykład mieszający się w granicach jego stosowania. Zasady ogólne jurysdykcji właściwej w prawie Unii Europejskiej zostały zawarte w art. 4–6 rozporządzenia 1215/2012. Zgodnie z tymi przepisami podstawową zasadą ogólną jest, że osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego UE mogą być pozywane, niezależnie od ich obywatelstwa, przed sądy tego państwa członkowskiego UE²⁵.

Treść tej zasady należy ocenić pozytywnie, w szczególności z uwagi na fakt, że to właśnie sądy państwa członkowskiego UE, w którym ma miejsce zamieszkania osoba pozywana, są w stanie najlepiej odnieść się do istoty sprawy. Niemniej jednak sformułowanie jednej prostej zasady ogólnej w obliczu poziomu wysokiego skomplikowania sytuacji transgranicznych jest niewystarczające dla zbudowania skutecznego i sprawdzającego się w praktyce systemu ustalania jurysdykcji właściwej. Z tych powodów prawodawca unijny zdecydował się wprowadzić dalsze zasady ogólne o charakterze uzupełniającym, które precyzują obraz ustalania jurysdykcji właściwej w tym trybie. W związku z powyższym, pierwsza zasada uzupełniająca stwierdza, że do osób, które nie są obywatelami państwa członkowskiego UE, w którym mają miejsce zamieszkania, stosuje się przepisy jurysdykcyjne właściwe dla obywateli tego państwa członkowskiego UE²⁶. Druga zasada uzupełniająca wskazuje, że osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego UE mogą być pozywane przed sądy innego państwa członkowskiego UE tylko zgodnie z przepisami określającymi szczegółowe tryby ustalania jurysdykcji właściwej²⁷. Zasada ta przewiduje także, że w stosunku do tych osób nie mają zastosowania krajowe przepisy jurysdykcyjne²⁸. Trzecia zasada uzupełniająca zakłada, że jeżeli pozwany nie ma miejsca zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego UE, jurysdykcja

²⁵ M. Golak, *Jurysdykcja w sprawach roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej wykonaniem zabezpieczenia w rozporządzeniu (UE) nr 1215/2012*, „Przegląd Prawniczy Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza” 2016, nr 6, s. 350.

²⁶ P. Stone, *EU Private International Law: Third Edition*, Massachusetts 2014, s. 52–53.

²⁷ *Ibidem*, s. 52–53; postanowienie Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 27 marca 2017 r., XVI Cz 249/17; wyrok TSUE z dnia 1 marca 2005 r. w sprawie C-281/02, w postępowaniu *Andrew Owusu przeciwko N. B. Jacksonowi, działającemu pod nazwą handlową „Villa Holidays Bal-Inn Villas”*, i innym (ECLI:EU:C:2005:120).

²⁸ *Ibidem*.

sądów każdego państwa członkowskiego jest określana, generalnie, przez prawo tego państwa członkowskiego²⁹. Ta sama zasada wyjaśnia, że przeciwko takiemu pozwanemu każda osoba mająca miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego UE, niezależnie od swojego obywatelstwa może powoływać się w tym państwie na obowiązujące w nim przepisy jurysdykcyjne tak samo jak obywatele tego państwa członkowskiego UE³⁰.

Dalsze przepisy rozporządzenia 1215/2012 nawiązują do wspomnianych powyżej szczegółowych trybów ustalania jurysdykcji właściwej, które stanowią swoiste wyjątki od zasad ogólnych. Mowa tutaj o normach prawnych odnoszących się do jurysdykcji w sprawach dotyczących ubezpieczenia, jurysdykcji w sprawach dotyczących umów konsumenckich, jurysdykcji w zakresie indywidualnych umów o pracę, jurysdykcji wyłącznej, umów dotyczących jurysdykcji oraz jurysdykcji szczególnej, która stanowi główny punkt odniesienia niniejszego artykułu.

5. JURYSDYKCJA SZCZEGÓLNA A INTERNETOWE NARUSZENIE DÓBR OSOBISTYCH W UNII EUROPEJSKIEJ

Zasady ustalania jurysdykcji szczególnej zostały przewidziane w art. 7–9 rozporządzenia 1215/2012. Regulacja ta stanowi normatywnie przewidziane odstępstwo od zasad ogólnych opisanych powyżej. Zgodnie z przedmiotowymi przepisami istnieje możliwość pozwania osoby, która ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego UE w innym państwie członkowskim. Przykładowo, mechanizm jurysdykcji szczególnej znajduje zastosowanie w sprawach: dotyczących sporów wynikających z działalności filii, agencji lub innego oddziału, gdzie pozew składa się przed sądy miejsca, w którym znajdują się filia, agencja lub inny oddział; dotyczących roszczeń cywilnoprawnych o odszkodowanie lub przywrócenie stanu poprzedniego, które wynikają z czynu zagrożonego karą, gdzie pozew składa się przed sąd, do którego wniesiono akt oskarżenia, o ile sąd ten może według swojego prawa rozpoznawać roszczenia cywilnoprawne; w sprawach dotyczących powództwa wzajemnego opierającego się na tej samej umowie lub na tym samym stanie faktycznym, na których zostało oparte powództwo główne – przed sąd, w którym zawisło powództwo główne; dotyczących czynu niedozwolonego lub czynu podobnego do czynu niedozwolonego, gdzie pozew składa się przed sądy miejsca, w którym nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę. Dokonanie właściwej interpretacji

²⁹ P. Stone, *EU Private...*, s. 52–53; F. Rose, *Blackstone's Statutes on Commercial and Consumer Law 2020–2021*, Oxford 2020, s. 600.

³⁰ *Ibidem*.

ostatniego przykładu stanowi kluczowe zagadnienie dla określenia jurysdykcji właściwej w sprawach o naruszenie dóbr osobistych w Internecie na podstawie prawa Unii Europejskiej. Dzieje się tak dlatego, że podstawą naruszenia dóbr osobistych może być tylko czyn niedozwolony³¹.

W tym kontekście konieczne jest powrót do zagadnienia dotyczącego relacji między rozporządzeniem 44/2001 a rozporządzeniem 1215/2012. Jasne jest, że rozporządzenie 1215/2012 zastąpiło rozporządzenie 44/2001, jednakże otwartym pytaniem pozostaje to w kontekście ustalenia możliwości pełnego zastosowania orzecznictwa TSUE dotyczącego rozporządzenia 44/2001 do rozporządzenia 1215/2012 w sprawach dotyczących czynu niedozwolonego lub czynu podobnego do czynu niedozwolonego. Wydaje się, że w pierwszej kolejności konieczne jest ustalenie, czy, a jeżeli tak, to jaka, zmiana zaszła między rozporządzeniem 44/2001 a rozporządzeniem 1215/2012 w zakresie podstawy do ustalenia jurysdykcji właściwej w sprawach dotyczących czynu niedozwolonego lub czynu podobnego do czynu niedozwolonego.

Dyskutowana materia była uregulowana w art. 5 pkt 3 rozporządzenia 44/2001, a obecnie jest regulowana w art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/2012. Zgodnie z pierwszym przepisem: „Osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium Państwa Członkowskiego, może być pozwana w innym Państwie Członkowskim (...), jeżeli przedmiotem postępowania jest czyn niedozwolony lub czyn podobny do czynu niedozwolonego albo roszczenia wynikające z takiego czynu – przed sąd miejsca, gdzie nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę”, natomiast zgodnie z drugim: „Osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego może być pozwana w innym państwie członkowskim (...) w sprawach dotyczących czynu niedozwolonego lub czynu podobnego do czynu niedozwolonego – przed sądy miejsca, w którym nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę”. *Prima facie* widać, że poza drobnymi zmianami redakcyjnymi zawartość merytoryczna analizowanych norm prawnych w części relewantnej dla naruszenia dóbr osobistych w Internecie się nie zmieniła. Oznacza to, że orzecznictwo TSUE dotyczące rozporządzenia 44/2001 we wskazanym zakresie zachowuje pełne zastosowanie do rozporządzenia 1215/2012³², co ma znaczenie zarówno dla osób fizycznych, jak i prawnych.

Zdekodowanie właściwego sposobu określania „miejsca, w którym nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę”, stanowiło przedmiot interpre-

³¹ A. Szpunar, *Zadośćuczynienie za szkodę majątkową*, Bydgoszcz 1999, s. 75; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 1996 r., II PR 102/66; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 8 września 2009 r., VI ACa 201/09.

³² Wyrok TSUE z dnia 15 czerwca 2017 r. w sprawie C-249/16 w postępowaniu *Saale Kareda przeciwko Stefanowi Benkő*, pkt 27 (ECLI:EU:C:2017:472); wyrok TSUE z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie C-189/08 w postępowaniu *Zuid-Chemie BV przeciwko Philippo's Mineralenfabriek NV/SA*, pkt 18 (ECLI:EU:C:2009:475).

tacji orzeczniczej TSUE na kanwie rozporządzenia 44/2001³³. W tym kontekście warto pamiętać, że normy zawarte w akcie prawnym rangi rozporządzenia unijnego podlegają *ex definitione* procesowi wykładni autonomicznej, podczas którego następuje odwołanie się do istoty oraz celów wprowadzanych regulacji³⁴. Bez wątpienia analizowane przepisy o jurysdykcji szczególnej stanowią normatywnie przewidziany wyjątek od zasad ogólnych ustalania jurysdykcji właściwej w UE, posiadając przy tym cechę bezpośredniego skutku w prawie krajowym państw członkowskich UE. Zgodnie z nimi sądem właściwym do rozpatrzenia sprawy o naruszenie dóbr osobistych w Internecie jest sąd miejsca, gdzie nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę. Uzasadnienia przyznania jurysdykcji temu sądowi upatruje się w istnieniu szczególnie bliskiego związku między tym organem państwowym a powstałym roszczeniem, co ma na celu zarówno zadbanie o prawidłowe administrowanie wymiarem sprawiedliwości, jak i efektywną organizację postępowania sądowego³⁵. W swoich orzeczeniach TSUE wielokrotnie podkreślał, że sformułowanie „miejsce, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę” zawiera przynajmniej dwie możliwe do wystąpienia lokalizacje, które stanowią istotne łączniki dla poddawanych analizie norm prawnych³⁶. Okazuje się, że sformułowanie użyte zarówno w art. 5 pkt 3 rozporządzenia 44/2001, jak i w art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/2012 obejmuje nie tylko miejsce, gdzie nastąpiło zdarzenie powodujące powstanie skutku, a więc działanie pierwotne w stosunku do samej szkody, ale także miejsce, gdzie skutek ten powstał, a więc miejsce zmaterializowania się szkody³⁷. Co prawda, TSUE miał już wcześniej okazję dokonania wykładni autonomicznej wskazanych łączników w sprawie o naruszenie dóbr osobistych poprzez opublikowanie treści w artykule prasowym³⁸. Niemniej jednak wypracowany wtedy standard nie okazał się wystarczający w przypadku treści umieszczanych w Internecie. Dzieje się tak

³³ Wyrok TSUE z dnia 25 października 2011 r. w sprawach połączonych C-509/09 i C-161/10 w postępowaniu *eDate Advertising GmbH i in. przeciwko X i Société MGN LIMITED* (ECLI:EU:C:2011:685).

³⁴ Wyrok TSUE z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie C-189/08..., pkt 17; wyrok TSUE z dnia 25 października 2011 r. w sprawach połączonych C-509/09 i C-161/10..., pkt 38.

³⁵ Wyrok TSUE z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie C-189/08..., pkt 24; wyrok TSUE z dnia 25 października 2011 r. w sprawach połączonych C-509/09 i C-161/10..., pkt 40; wyrok TSUE z dnia 16 maja 2013 r. w sprawie C-228/11 w postępowaniu *Melzer przeciwko MF Global UK Ltd*, pkt 27 (ECLI:EU:C:2013:305); wyrok TSUE z dnia 21 maja 2015 r. w sprawie C-352/13 w postępowaniu *Cartel Damage Claims Hydrogen Peroxide SA (CDC) przeciwko Akzo Nobel NV i in.*, pkt 40 (ECLI:EU:C:2015:335); wyrok TSUE z dnia 22 stycznia 2015 r. w sprawie C-441/13 w postępowaniu *Pez Hejduk przeciwko EnergieAgentur.NRW GmbH*, pkt 19 (ECLI:EU:C:2015:28).

³⁶ Wyrok TSUE z dnia 7 marca 1995 r. w sprawie C-68/93 w postępowaniu *Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL i Chequepoint International Ltd przeciwko Presse Alliance SA*, pkt 20, 21 (ECLI:EU:C:1995:61); wyrok TSUE z dnia 25 października 2011 r. w sprawach połączonych C-509/09 i C-161/10..., pkt 41.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Wyrok TSUE z dnia 7 marca 1995 r. w sprawie C-68/93..., pkt 33.

dlatego, że opublikowanie treści w Internecie wiąże się bezpośrednio i zasadniczo automatycznie z rozpowszechnieniem o charakterze nieograniczonym, gdzie czas, miejsce oraz granice państwowe przestają mieć znaczenie. Tego zasadniczo nie można powiedzieć o artykule prasowym dostępnym wyłącznie w druku. Z tego powodu konieczne okazało się dokonanie kolejnej wykładni autonomicznej i wypracowanie standardu ustalania jurysdykcji szczególnej, który będzie pasował do realiów Internetu. Wskazane już łączniki zostały zatem poddane modyfikacjom interpretacyjnym TSUE. Zauważono wtedy, że specyfika Internetu zasadniczo zmniejsza znaczenie oraz funkcjonalność łącznika opartego na zasięgu rozpowszechnienia konkretnej treści na konkretnym terytorium, gdyż zakres ten ma charakter potencjalnie powszechny, co *de facto* wyklucza możliwość dokonania oceny wielkości krzywdy czy szkody w odniesieniu do określonego państwa członkowskiego UE³⁹. Natomiast w kontekście łącznika opartego na fakcie materializacji naruszenia dóbr osobistych stwierdzono, że trudności z jego stosowaniem na płaszczyźnie Internetu kontrastują z wagą krzywdy lub szkody ponoszonej przez pokrzywdzonego bądź poszkodowanego, którego dobra osobiste zostały naruszone przez treści w rzeczywistości dostępne na całym świecie⁴⁰. Głównie z tych powodów nastąpiła aktualizacja pilnej potrzeby dostosowania wskazanych już łączników, a więc łącznika miejsca wystąpienia zdarzenia powodującego szkodę bądź krzywdę oraz łącznika miejsca materializacji tej szkody bądź krzywdy. Zauważono jednak słusznie przy tym potrzebę konsolidacji roszczeń relewantnych dla jurysdykcji szczególnej obowiązującej na terytorium UE, w ten sposób, aby osoba pokrzywdzona bądź poszkodowana z tytułu naruszenia dóbr osobistych w Internecie była legitymowana do wytoczenia powództwa przed jeden sąd państwa członkowskiego UE, który będzie właściwy w odniesieniu do całości doznanych krzywd i poniesionych szkód⁴¹. Cel ten mógł być osiągnięty jedynie poprzez stworzenie nowego łącznika. Za nowy łącznik umożliwiający zastosowanie przedmiotowej konsolidacji roszczeń uznano centrum interesów życiowych poszkodowanego bądź pokrzywdzonego, co odtąd ma być wyznacznikiem przyznawania jurysdykcji właściwej konkretnemu organowi wymiaru sprawiedliwości⁴². Wydaje się, że ma to tę zaletę, iż łącznik interesów życiowych jest przewidywalny oraz przejrzysty zarówno dla powoda szukającego sądu właściwego, jak i pozwanego racjonalnie przewidującego, przed który

³⁹ Wyrok TSUE z dnia 25 października 2011 r. w sprawach połączonych C-509/09 i C-161/10..., pkt 46.

⁴⁰ Wyrok TSUE z dnia 25 października 2011 r. w sprawach połączonych C-509/09 i C-161/10..., pkt 47; opinia Rzecznika Generalnego Pedra Cruza Villalóna przedstawiona w dniu 29 marca 2011 r. w sprawach połączonych C-509/09 i C-161/10, pkt 56 (ECLI:EU:C:2011:192).

⁴¹ Wyrok TSUE z dnia 25 października 2011 r. w sprawach połączonych C-509/09 i C-161/10..., pkt 48.

⁴² *Ibidem*.

sąd może zostać pozwany⁴³. Podkreślenia wymaga jednak fakt, że tak określony łącznik należy traktować niezależnie od łączników miejsca wystąpienia zdarzenia powodującego szkodę bądź krzywdę oraz łącznika miejsca materializacji tej szkody bądź krzywdy⁴⁴. Oznacza to, że w sprawach o naruszenie dóbr osobistych w Internecie z perspektywy prawa unijnego mamy do czynienia z trzema różnymi łącznikami, jednym o charakterze konsolidacyjnym oraz dwoma bardziej partykularnymi. W konsekwencji powyższego TSUE, biorąc pod uwagę całość okoliczności prawnych oraz faktycznych, uznał, że „art. 5 pkt 3 rozporządzenia należy interpretować w ten sposób, że w wypadku naruszenia dóbr osobistych za pośrednictwem treści opublikowanych w witrynie internetowej, osoba, która uważa się za poszkodowaną, może wytoczyć powództwo dotyczące odpowiedzialności za całość doznanych krzywd i poniesionych szkód bądź przed sądami państwa członkowskiego, w którym nadawca tych treści ma swoją siedzibę, bądź przed sądami państwa członkowskiego, w którym znajduje się centrum jej interesów życiowych. Osoba ta może również, zamiast powództwa dotyczącego odpowiedzialności za całość doznanych krzywd i poniesionych szkód, wytoczyć powództwo przed sądami każdego państwa członkowskiego, na którego terytorium treść umieszczona w sieci jest lub była dostępna. Sądy te są właściwe do rozpoznania jedynie krzywdy lub szkody spowodowanych na terytorium państwa członkowskiego sądu, przed którym takie powództwo zostało wytoczone”⁴⁵. Rozwiązanie takie należy ocenić co do zasady pozytywnie, w szczególności przez wzgląd na fakt stworzenia nowego łącznika centrum interesów życiowych, który ma na celu konsolidację roszczeń możliwych do powstania w wyniku naruszenia dóbr osobistych w Internecie. Kolejnym walorem takiej wykładni autonomicznej jest stawianie osoby pokrzywdzonej bądź poszkodowanej w roli uprzywilejowanej możliwością skorzystania z trzech różnych łączników kumulujących ilość sądów właściwych do rozpatrzenia sprawy. Uzasadnieniem tego stanu rzeczy jest ochrona interesu prawnego podmiotu, którego prawa zostały naruszone. Zastosowana przez TSUE wykładnia autonomiczna została oparta zatem na zasadzie słuszności obrony strony znajdującej się w gorszym położeniu, zdeterminowanym faktem naruszenia jej dóbr osobistych w cyfrowym środowisku, gdzie czas, miejsce i tradycyjne granice państwowe nie odgrywają większej roli. Niemniej jednak zaproponowane rozwiązanie ma także mankamenty. Jak się wydaje, jednym z największych jest posługiwanie się zasadniczo enigmatycznym sformułowaniem „centrum interesów życiowych”, które z pewnością nie posiada precyzyjnego zakresu przedmiotowego. Co prawda

⁴³ Wyrok TSUE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie C-533/07 w postępowaniu *Falco Privatstiftung i Thomas Rabitsch przeciwko Gisela Weller-Lindhorst*, pkt 22 (ECLI:EU:C:2009:257).

⁴⁴ Wyrok TSUE z dnia 7 marca 1995 r. w sprawie C-68/93..., pkt 20, 21; wyrok TSUE z dnia 25 października 2011 r. w sprawach połączonych C-509/09 i C-161/10..., pkt 51.

⁴⁵ Wyrok TSUE z dnia 25 października 2011 r. w sprawach połączonych C-509/09 i C-161/10..., pkt 52.

TSUE stwierdza, że termin ten odpowiada co do zasady miejscu stałego pobytu, ale jednocześnie zaznacza, że pod warunkiem uzasadnienia przez inne przesłanki istnienia szczególnie ścisłego związku z określonym państwem członkowskim UE możliwe jest posiadanie przez pokrzywdzonego bądź poszkodowanego centrum interesów życiowych w państwie członkowskim UE, w którym nie znajduje się jego miejsce stałego pobytu⁴⁶. Może to oznaczać, że w praktyce stosowania dyskutowanej wykładni autonomicznej każde państwo członkowskie UE będzie nie tylko inaczej rozumieć pojęcie miejsca stałego pobytu zaczerpnięte z prawa cywilnego, ale także inne przesłanki, które przywołuje TSUE. Wydaje się, że prawdopodobna konsekwencja przyjęcia takiego systemu ustalania jurysdykcji szczególnej w UE może prowadzić do paraliżu w bardziej skomplikowanych sprawach, gdzie na pierwszy plan wysunie się raczej chaos jurysdykcyjny, niż prawidłowe administrowanie wymiarem sprawiedliwości oraz sprawne organizowanie postępowań sądowych⁴⁷. W związku z powyższym dobrym rozwiązaniem byłoby, gdyby TSUE, utrzymując istotę łącznika centrum interesów życiowych, rozważył wskazanie, że przez określenie to powinno się rozumieć lokalizację, w której osoba przebywa z zamiarem stałego pobytu. Zabieg taki podkreśliłby jednoznacznie fakt, że TSUE, posługując się wykładnią autonomiczną, używa pojęć autonomicznych. Natomiast drugim istotnym mankamentem przyjętej wykładni przepisów określających jurysdykcję szczególną w sprawach o naruszenie dóbr osobistych w Internecie jest fakt multiplikowania sądów właściwych. Dzieje się tak dlatego, że z tez orzeczniczych TSUE można bezpośrednio wywnioskować, iż poszkodowany bądź pokrzywdzony podnoszący naruszenie jego dóbr osobistych w Internecie jest, w zależności od swojej woli, legitymowany do wytoczenia właściwego powództwa przed sądami każdego państwa członkowskiego UE, na którego terytorium treść naruszająca dobra osobiste była lub jest dostępna. Taka konstrukcja prawna może jednak stanowić zbyt daleko idące faworyzowanie osoby poszkodowanej bądź pokrzywdzonej, gdzie osoba pozywana nie będzie w stanie racjonalnie przewidzieć sądu właściwego, przed którym może zostać pozwana. Wydaje się, że jest to sprzeczne z jednym z celów rozporządzenia 1215/2012, który został *expressis verbis* wyrażony w jego motywie 16. Zgodnie z nim przepisy dotyczące jurysdykcji właściwej powinny zapewnić pewność prawa, w tym jego przejrzystość oraz przewidywalność, oraz uniknięcie możliwości pozywania pozwanego przed sąd państwa członkowskiego UE, którego pozwany nie mógł rozsądnie przewidzieć⁴⁸. Z tego

⁴⁶ *Ibidem*, pkt 49.

⁴⁷ Wyrok TSUE z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie C-189/08..., pkt 24.

⁴⁸ Motyw 16 rozporządzenia 1215/2012: „Jurysdykcja oparta na łączniku miejsca zamieszkania powinna zostać uzupełniona jurysdykcją opartą na innych łącznikach, które powinny zostać dopuszczone ze względu na ścisły związek pomiędzy sądem a sporem prawnym lub w interesie prawidłowego sprawowania wymiaru sprawiedliwości. Istnienie ścisłego związku powinno zagwarantować pewność prawną oraz uniknięcie możliwości pozywania pozwanego przed sąd

powodu, pomimo świadomości zastosowania powyżej zauważonej zasady słuszności, TSUE mógłby rozpatrzyć zmodyfikowanie swojej interpretacji w taki sposób, że osoba poszkodowana bądź pokrzywdzona może wytoczyć powództwo z tytułu naruszenia jej dóbr osobistych w Internecie wyłącznie przed sądem państwa członkowskiego UE, w którym osoba pozywana ma swoją siedzibę bądź swoje centrum interesów życiowych albo w którym osoba poszkodowana bądź pokrzywdzona ma swoje centrum jej interesów życiowych.

Powyżej zarysowany stan wykładni autonomicznej był w pełni aktualny do dnia 17 października 2017 r., kiedy to TSUE wydał kolejne orzeczenie w przedmiocie naruszenia dóbr osobistych w Internecie z perspektywy prawa UE, dokonując zmian interpretacyjnych w swojej linii orzeczniczej⁴⁹. Po pierwsze, co istotne, skoncentrowano się wtedy mniej na osobach fizycznych, a głównie na osobach prawnych jako podmiotach pokrzywdzonych bądź poszkodowanych z tytułu naruszenia ich dóbr osobistych w Internecie. Kluczowym pytaniem było wtedy, czy standardy ustalania jurysdykcji szczególnej wypracowane dla osób fizycznych można zastosować do osób prawnych wprost, ze zmianami, czy też konieczne jest stworzenie zupełnie nowego łącznika. Precyzując, doniosłym zagadnieniem stało się wtedy, czy w stosunku do osób prawnych możliwe jest zastosowanie łącznika opartego na łączniku interesów życiowych osoby fizycznej. Kolejnym problemem interpretacyjnym, z jakim zmierzył się wtedy TSUE, była podnoszona już kwestia multiplikowania sądów właściwych zależnych od woli osoby pokrzywdzonej bądź poszkodowanej faktem naruszenia jej dóbr osobistych w Internecie, ale w sytuacji podnoszenia roszczeń o charakterze połączonym, a więc w tym przypadku powództwa łączącego żądania o skorygowanie nieprawdziwej informacji i usunięcie komentarzy naruszających prawa poszkodowanego bądź pokrzywdzonego. W nawiązaniu do powyższego, w pierwszej kwestii TSUE wyjaśnił, że łącznik centrum interesów życiowych osobowy fizycznej, rozumiany co do zasady jako miejsce stałego pobytu, w rzeczywistości powinien być utożsamiany z miejscem, w którym szkoda bądź krzywda spowodowana przez treść opublikowaną w Internecie urzeczywistnia się w najbardziej znaczący sposób⁵⁰. TSUE podkreślił przy tym, że łącznik centrum interesów życiowych ma zastosowanie niezależnie od materialnego czy niematerialnego charakteru doznanych strat⁵¹. Natomiast w przedmiocie istoty poruszanego problemu TSUE zdecydował, że z uwagi na fakt, iż stosowanie łącznika centrum interesów życiowych jest uzasadnione prawidłowym

państwa członkowskiego, którego pozwany nie mógł rozsądnie przewidzieć. Ma to istotne znaczenie zwłaszcza w przypadku sporów dotyczących zobowiązań pozaumownych wynikających z naruszenia prywatności i innych dóbr osobistych, w tym zniesławienia”.

⁴⁹ Wyrok TSUE z dnia 17 października 2017 r. w sprawie C-194/16 w postępowaniu *Bolag-supplysningen OÜ i Ingrid Ilsjan przeciwko Svensk Handel AB* (ECLI:EU:C:2017:766).

⁵⁰ *Ibidem*, pkt 33.

⁵¹ *Ibidem*, pkt 36

sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości, a nie zamiarem ochrony strony powodowej, to okoliczność, czy powód jest osobą fizyczną czy też prawną, nie powinna mieć znaczenia⁵². W konsekwencji TSUE wskazał, że centrum interesów osoby prawnej⁵³ powinno być ustalane w odniesieniu do miejsca, w którym dobra osobiste w stosunkach handlowych są najbardziej ugruntowane, co oznacza, że konieczne jest odwołanie się do miejsca, w którym taka osoba prawna wykonuje zasadniczą część swojej działalności gospodarczej⁵⁴. Powyższe jednoznacznie przesądza o fakcie, że miejsce to może, ale nie musi być zbieżne z miejscem siedziby osoby prawnej, która jako strona powodowa ma obowiązek zadbać o przedstawienie przesłanek umożliwiających ustalenie łącznika opartego na jej centrum interesów⁵⁵. W związku z powyższym TSUE zdecydował, że „art. 7 ust. 2 rozporządzenia nr 1215/2012 należy interpretować w ten sposób, że osoba prawna, która podnosi naruszenie jej dóbr osobistych w następstwie opublikowania w Internecie nieprawdziwej informacji o niej oraz nieusunięcia skierowanych pod jej adresem komentarzy, może wytoczyć powództwo o skorygowanie nieprawdziwej informacji, usunięcie komentarzy i zasądzenie odszkodowania za całość doznanych krzywd i poniesionych szkód przed sąd państwa członkowskiego, w którym znajduje się centrum jej interesów. Jeśli osoba prawna wykonuje przeważającą część jej działalności w innym państwie członkowskim aniżeli państwo członkowskie jej siedziby statutowej, może ona pozwać potencjalnego sprawcę naruszenia jej praw w oparciu o łącznik miejsca urzeczywistnienia się szkody w tymże innym państwie członkowskim”⁵⁶. Choć przyjętą przez TSUE wykładnię należy zasadniczo ocenić pozytywnie, to nie można tego zrobić bez podniesienia przynajmniej jednego istotnego zastrzeżenia. Mianowicie, za nieprecyzyjne należy uznać umożliwienie osobie prawnej pozwania za całość doznanych krzywd i poniesionych szkód przed sąd państwa członkowskiego UE, w którym nie ma ona swojej siedziby. Wskazywanie, że stanowi to dbanie o prawidłowe administrowanie wymiarem sprawiedliwości

⁵² Wyrok TSUE z dnia 17 października 2017 r. w sprawie C-194/16..., pkt 38 i 39; wyrok TSUE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie C-133/11 w postępowaniu *Folien Fischer AG i Fofitec AG przeciwko Ritrama SpA*, pkt 46 (ECLI:EU:C:2012:664).

⁵³ Z oczywistych powodów TSUE zastosował nieco odmienną nomenklaturę w stosunku do osoby prawnej, niż ma to miejsce w odniesieniu do osoby fizycznej. Zamiast centrum interesów życiowych posłużono się terminem centrum interesów.

⁵⁴ Wyrok TSUE z dnia 17 października 2017 r. w sprawie C-194/16..., pkt 41.

⁵⁵ TSUE wyraźnie wskazuje „w sytuacji, w której przewaga działalności gospodarczej prowadzonej przez osobę prawną w jednym z państw członkowskich nie wynika z informacji podlegających ocenie sądu na etapie badania przezeń jego jurysdykcji, w związku z czym centrum interesów osoby prawnej, która twierdzi, że jej dobra osobiste zostały naruszone, nie może zostać ustalone, osoba ta nie będzie mogła korzystać z prawa pozwania potencjalnego sprawcy owego naruszenia – zgodnie z art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 – w oparciu o łącznik miejsca urzeczywistnienia się szkody dochodząc naprawienia całości doznanych krzywd i poniesionych szkód” (wyrok TSUE z dnia 17 października 2017 r. w sprawie C-194/16..., pkt 41, 43).

⁵⁶ Wyrok TSUE z dnia 17 października 2017 r. w sprawie C-194/16..., pkt 44.

oraz efektywną organizację postępowania sądowego niestety kontrastuje z zasadą pewności prawa, w tym jego przejrzystości oraz przewidywalności. Ciężko bowiem rozsądnie twierdzić, że strona pozywana powinna mieć wiedzę, gdzie osoba prawna wykonuje swój zasadniczy przedmiot działalności gospodarczej. Z tego powodu należy uznać za właściwe, aby TSUE rozważył dokonanie zmiany w swojej interpretacji w ten sposób, że osoba prawna może wytoczyć powództwo o naruszenie jej dóbr osobistych wyłącznie przed sąd państwa członkowskiego UE, w którym znajduje się centrum jej interesów, rozumiane jako miejsce jej siedziby. Wydaje się, że takie rozwiązanie bardziej wypełni wyżej wskazane cele rozporządzenia 1215/2012. Natomiast w drugiej kwestii TSUE krótko zauważył, że odchodząc od interpretacji dotychczas stosowanej, należy przyjąć⁵⁷, iż żądania o skorygowanie nieprawdziwej informacji i usunięcie naruszających prawa poszkodowanego bądź pokrzywdzonego komentarzy stanowią jedność i powinny być traktowane niepodzielnie⁵⁸. W konsekwencji TSUE zdecydował, że „art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 należy interpretować w ten sposób, że osoba, która podnosi naruszenie jej dóbr osobistych w następstwie opublikowania w Internecie nieprawdziwej informacji o niej oraz nieusunięcia skierowanych pod jej adresem komentarzy, nie może wytoczyć powództwa o skorygowanie nieprawdziwej informacji i usunięcie naruszających jej prawa komentarzy przed sądem każdego z państw członkowskich, na którego terytorium ta opublikowana w Internecie informacja była lub jest dostępna”⁵⁹. Powyżej przedstawiona interpretacja stanowi częściowe wypełnienie przedstawionego już problemu multiplikowania sądów właściwych i w związku z tym, należy ją ocenić pozytywnie jako swoistą racjonalizację konsolidacji roszczeń z tytułu naruszenia dóbr osobistych w Internecie.

6. PODSUMOWANIE

Zagadnienia związane z ustalaniem jurysdykcji właściwej mają wymiar nie tylko teoretyczny, ale przede wszystkim praktyczny, który przesądza o możliwości dochodzenia przysługujących jednostce praw. Ma to tym większą doniosłość, gdy tłem materialnym są dobra osobiste każdego człowieka podlegające ochronie prawnej wszędzie tam, gdzie człowiek ten wykonuje swoje aktywności, a więc w dzisiejszym świecie także w Internecie. Mowa tutaj o pewności prawa, jego przejrzystości oraz przewidywalności. Z tych powodów tematyka ta zasługuje na

⁵⁷ *Ibidem*, pkt 47.

⁵⁸ *Ibidem*, pkt 48; wyrok TSUE z dnia 7 marca 1995 r. w sprawie C-68/93..., pkt 25, 26, 32; wyrok TSUE z dnia 25 października 2011 r. w sprawach połączonych C-509/09 i C-161/10..., pkt 42, 48.

⁵⁹ Wyrok TSUE z dnia 17 października 2017 r. w sprawie C-194/16..., pkt 49.

wnikliwą analizę prawną, która będzie brać pod uwagę zachodzący proces zmian podyktowany względami technicznymi, technologicznymi czy cywilizacyjnymi.

Fakt ten uzasadnia przedstawienie następujących konkluzji. Przede wszystkim wyniki dokonanej w niniejszym artykule naukowej analizy, w tym przedstawione interpretacje TSUE, najprawdopodobniej nie mają charakteru ostatecznego. Dzieje się tak dlatego, że ich źródłem jest judykatura TSUE, która bywa zmienna na przestrzeni czasu, gdzie w uzasadnionych przypadkach następuje odejście od utrwalonej linii orzecniczej. W nawiązaniu do przedstawionej argumentacji, wydaje się, że istnieje takie uzasadnienie. Stwierdzenie to nie powinno dziwić, w szczególności ze względu na konieczność dokonania bądź uściślenia, bądź zmian za pomocą wykładni autonomicznej tez stawianych przez TSUE w zgodzie ze zdekodowanymi mankamentami przedmiotowej interpretacji.

Z tego powodu, po pierwsze, dobrym rozwiązaniem byłoby, gdyby TSUE podjął próbę doprecyzowania zakresu przedmiotowego enigmatycznego pojęcia „centrum interesów życiowych”. Mógłby rozważyć, aby utrzymując istotę tego łącznika, wskazać, że przez określenie to należy autonomicznie rozumieć lokalizację, w której osoba przebywa z zamiarem stałego pobytu.

Po drugie, uzasadnione jest, aby w kontekście problemu multiplikowania sądów właściwych, pomimo świadomości zastosowania zasady słuszości, TSUE rozpatrzył możliwość zmodyfikowania swojej interpretacji w taki sposób, że osoba poszkodowana bądź pokrzywdzona może wytoczyć powództwo z tytułu naruszenia jej dóbr osobistych w Internecie wyłącznie przed sądem państwa członkowskiego UE, w którym osoba pozywana ma swoją siedzibę bądź swoje centrum interesów życiowych albo w którym osoba poszkodowana bądź pokrzywdzona ma swoje centrum interesów życiowych.

Po trzecie, w odniesieniu do zastosowania łącznika centrum interesów życiowych osoby fizycznej do osoby prawnej wydaje się, że TSUE mógłby rozważyć dokonanie zmiany w swojej interpretacji w ten sposób, że osoba prawna może wytoczyć powództwo o naruszenie jej dóbr osobistych wyłącznie przed sądem państwa członkowskiego UE, w którym znajduje się centrum jej interesów, a więc tam, gdzie znajduje się jej siedziba.

Okazją do zmiany linii orzecniczej przez uwzględnienie przedmiotowych postulatów mogą być dwa najbliższe wyroki TSUE, które zostaną wydane w sprawach o ustalenie jurysdykcji właściwej w sytuacji naruszenia dóbr osobistych w Internecie. Po pierwsze, mowa tutaj o wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożonym przez francuski sąd kasacyjny w dniu 10 czerwca 2020 r.⁶⁰, gdzie przedstawiono pod rozwagę TSUE problem multiplikowania sądów właściwych do orzekania co do istoty sprawy. Zaś drugie orzeczenie zostanie wydane w wyniku złożenia przez Sąd Apelacyjny w Warszawie wnio-

⁶⁰ Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Cour de cassation (Francja) w dniu 10 czerwca 2020 r. – Gtflx Tv / DR (sprawa C-251/20).

sku o wydanie orzeczenia prejudycjalnego w dniu 30 października 2019 r.⁶¹, gdzie podniesiono zagadnienie ustalania jurysdykcji właściwej w sprawach o zbiorowe naruszenie dóbr osobistych oraz zwrócono uwagę na konieczność doprecyzowania, jakie konkretnie okoliczności decydują, że sąd krajowy jest sądem miejsca, w którym nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę. W tej ostatniej sprawie została także wydana opinia Rzecznika Generalnego Michała Bobeka z dnia 23 lutego 2021 r.⁶², gdzie wskazano, że łącznik centrum interesów życiowych nie zawiera w sobie wymogu indywidualizacji naruszenia dóbr osobistych w Internecie oraz zaproponowano zwrócenie większej uwagi na zasadę przewidywalności ustalania jurysdykcji właściwej, co ma znaczenie w kontekście poruszonego problemu multiplikowania sądów właściwych oraz racjonalizacji konsolidacji możliwych do dochodzenia roszczeń.

Jak widać, tematyka związana z jurysdykcją szczególną w sprawach o naruszenie dóbr osobistych w Internecie z perspektywy prawa UE wymaga jeszcze doprecyzowania bądź zmiany oraz jest cały czas żywa i należy spodziewać się kolejnych orzeczeń formułujących dalsze wnioski oparte na zastosowaniu mechanizmu wykładni autonomicznej TSUE. Na sam koniec należy raz jeszcze zauważyć, że dobrym rozwiązaniem byłoby, gdyby TSUE w swoich najnowszych orzeczeniach podjął próbę zwrócenia uwagi na mankamenty obecnie obowiązującej interpretacji oraz skorzystał z możliwości dokonania zmiany linii orzeczniczej.

REFERENCES

Literatura:

- Adamczak-Retecka M., *Wtórne prawo*, (w:) B. Hołyst, R. Hauser (red.), *Wielka encyklopedia prawa*, t. III: Z. Brodecki (red.), *Prawo Unii Europejskiej*, Warszawa 2014
- Adelakun O., Garcia R., *Technical Factors in Telemedicine Adoption in Extreme Resource-Poor Countries*, (w:) M. Olivier, C. Croteau-Chonka (eds.), *Global Health and Volunteering Beyond Borders*, Cham 2019
- Afsarmanesh H., Masís V., Hertzberger L., *Virtual Community Support in Telecare*, (w:) L. Camarinha-Matos, H. Afsarmanesh (eds.), *Processes and Foundations for Virtual Organizations. PRO-VE 2003. IFIP – The International Federation for Information Processing*, Boston 2004
- Bagan-Kurluta K., *Prawo międzynarodowe prywatne*, Warszawa 2017

⁶¹ Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Sąd Apelacyjny w Warszawie w dniu 30 października 2019 r. – SM przeciwko Mittelbayerischer Verlag KG (sprawa C-800/19).

⁶² Opinia Rzecznika Generalnego Michała Bobeka przedstawiona w dniu 23 lutego 2021 r. w sprawie C-800/19 (ECLI:EU:C:2021:124).

- Borsdorff A., *Computerkriminalität*, (w:) H. Lange (Hrsg.), *Wörterbuch zur Inneren Sicherheit*, Heidelberg 2006
- Czepelak M., *Umowa międzynarodowa jako źródło prawa prywatnego międzynarodowego*, Warszawa 2008
- Dutton W., *Internet Studies: Foundations of a Transformative Field*, (w:) W. Dutton (ed.), *The Oxford Handbook of Internet Studies*, Oxford 2013
- Elenko E., Underwood L., Zohar D., *Defining digital medicine*, "Nature biotechnology" 2015, No 33/5
- Francetic I., *E-health in Switzerland: The laborious adoption of the federal law on electronic health records (EHR) and health information exchange (HIE) networks*, "Health Policy" 2018, No 122/2
- Gao X., Lin L., Lan T., Gan X., *Design and Research on the Chinese Medicine Health Management System Based on the Wireless Sensor Network*, (w:) Z. Xu, K. Choo, A. Dehghantanha, R. Parizi, M. Hammoudeh (eds.), *Cyber Security Intelligence and Analytics. CSIA 2019. Advances in Intelligent Systems and Computing*, Cham 2020
- Golak M., *Jurysdykcja w sprawach roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej wykonaniem zabezpieczenia w rozporządzeniu (EU) nr 1215/2012*, „Przegląd Prawniczy Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza” 2016, nr 6
- Insa F., *The admissibility of electronic evidence in court (AEEC): fighting against high-tech crime-results of a European study*, "Journal of Digital Forensic Practice" 2007, No 1/4
- Jakubowski J., *Prawo międzynarodowe prywatne. Zarys wykładu*, Warszawa 1984
- Jankowska M., *Podmiotowość prawna sztucznej inteligencji?*, (w:) A. Bielska-Brodziak (red.), *O czym mówią prawnicy, mówiąc o podmiotowości*, Katowice 2015
- Karska E., *Pierwotne prawo*, (w:) B. Hołyst, R. Hauser (red.), *Wielka encyklopedia prawa*, t. III: Z. Brodecki (red.), *Prawo Unii Europejskiej*, Warszawa 2014
- Kenig-Witkowska M., Łazowski A., Ostrihansky R., *Prawo instytucjonalne Unii Europejskiej*, Warszawa 2011
- Łazowski A., *Rozporządzenie jako źródło prawa Wspólnot Europejskich*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2007, nr 3
- Ludwiczak W., *Międzynarodowe prawo prywatne*, Warszawa 1990
- Meachael P., *The case for mHealth in developing countries*, "Innovations: Technology, Governance, Globalization" 2009, No 4/1
- Miller M., *The Ultimate Guide to bitcoin*, Indianapolis 2014
- Ohly A., *The broad concept of "communication to the public" in recent CJEU judgments and the liability of intermediaries: primary, secondary or unitary liability?*, "Journal of Intellectual Property Law & Practice" 2018, No 13/8
- Pazdan M., *Prawo prywatne międzynarodowe*, Warszawa 2017
- Rose F., *Blackstone's Statutes on Commercial and Consumer Law 2020–2021*, Oxford 2020
- Sieroń A., *Czym jest Bitcoin?*, „Ekonomia – Wrocław Economic Review” 2013, nr 19/4
- Stone P., *EU Private International Law: Third Edition*, Massachusetts 2014
- Szpunar A., *Zadośćuczynienie za szkodę majątkową*, Bydgoszcz 1999
- Venot A., Burgun A., Després S., Degoule P., *Medical Informatics as a Scientific Discipline*, (w:) A. Venot, A. Burgun, C. Quantin (eds.), *Medical Informatics, e-Health. Health Informatics*, Paris 2014

Wachter S., *Normative challenges of identification in the Internet of Things: Privacy, profiling, discrimination, and the GDPR*, "Computer law & security review" 2018, No 34/3

Materialy źródłowe:

Eurostat, Individuals – internet use, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/isoc_ci_ifp_iu/default/table?lang=en (dostęp: 5.03.2021 r.)

Opinia Rzecznika Generalnego Michała Bobeka przedstawiona w dniu 23 lutego 2021 r. w sprawie C-800/19 (ECLI:EU:C:2021:124)

Opinia Rzecznika Generalnego Pedra Cruza Villalóna przedstawiona w dniu 29 marca 2011 r. w sprawach połączonych C-509/09 i C-161/10, pkt 56 (ECLI:EU:C:2011:192)

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Cour de cassation (Francja) w dniu 10 czerwca 2020 r. – Gtflix Tv / DR (C-251/20)

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Sąd Apelacyjny w Warszawie w dniu 30 października 2019 r. – SM przeciwko Mittelbayerischer Verlag KG (C-800/19)